

T.B.M.M.

HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ
Grup Başkanlığı

Sayı : 7067

Tarih : 07.03.2018

10/2640

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Türkiye Şeker Fabrikaları AŞ'nin 14 fabrikasını özelleştirme kararı 21.02.2018 tarih ve 30339 sayılı Resmî Gazete'de ilan edildi. Özelleştirme kapsamına alınan 14 fabrikanın Türkiye şeker üretimindeki istihdamın yanında, şeker ve yaş küspe üretimi bakımından önemli etkisi bulunmaktadır. Bu fabrikaların özelleştirilmesi ile şeker pancarının alternatifi olarak görülen Nişasta Bazlı Şeker (NBS) üretiminin artacağı ve bu artış tüketimde yaygınlaşacak olan NBS bazlı ürünlerin halk sağlığı açısından ciddi sakıncalar doğuracağı aşikârdır.

Bütün bu nedenlerden dolayı şeker fabrikalarının özelleştirme konusunun bütün yönleriyle ele alınması sektörün toplumsal kalkınma etkisi ve halk sağlığı ile ilgili boyutların tespit edilmesi ve önlemlerin alınması amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis araştırması açılması için gereğini arz ve teklif ederim.

Adem GEVERİ
Van Milletvekili

GEREKÇE ÖZETİ

Şeker Fabrikaları AŞ'nin Afyonkarahisar, Alpullu, Bor, Burdur, Çorum, Elbistan, Erzincan, Erzurum, Iğın, Kastamonu, Kırşehir, Muş, Turhal ve Yozgat olmak üzere 14 fabrikanın özelleştirilmesi için ihale sürecinin başlatıldığı ilan edildi. Özelleştirme kapsamına alınan 14 fabrikada Türkiye şeker üretiminde toplam çalışanlarının % 55'i istihdam edilmekte; şeker üretiminin % 67'si, melas üretiminin % 64'ü, yaş küspe üretiminin %67'si özelleştirme kapsamına alınan fabrikalarca gerçekleştirilmektedir. Türkiye Şeker fabrikaların pancar ekimi yaptırdığı alanların % 66'sı, ekim yaptırdığı çiftçilerin ise %71'i bu fabrikalara yönelik üretim faaliyetinde bulunmaktadır.

Tarım ve tarımsal üretim sektörünün en önemli bileşenlerinden olan şeker pancarı sektöründe 100 bini aşkın çiftçi şeker pancar üreticiliği yapmaktadır. Şeker sanayisi ve alt sektör çalışanlarının aileleriyle birlikte toplam 10 milyona yakın insanı ilgilendirmektedir. Aynı zamanda 2,5 milyona yakın köylünün direkt veya dolaylı bir şekilde şeker pancarı üretiminden etkilemektedir. Yukarıda kısaca ifade edilen şeker fabrikalarının etki alanının göz önüne alındığında şeker fabrikalarının varlığı hem sektör açısından hem de kırsal kalkınma bakımından son derece önemli ve stratejik bir öneme sahiptir. Ayrıca hem tarımsal ölçekte hem de insan sağlığı ölçeğinde dünyada vazgeçilmez bir önemi olan şeker üretiminin kamu eliyle yapılması hiç kuşkusuz stratejik bir gerekliliktir. Daha önce yapılan Et-Balık gibi benzer özelleştirilmesinin ortaya çıkardığı sektörel ve toplumsal handikaplar aşılamamışken şeker fabrikaların özelleştirilmesi hem sektörel açıdan hem de kırsal kalkınma açıdan telafisi olmayan sonuçlar doğuracaktır.

Bununla birlikte şeker pancarının alternatifi olarak görülen Nişasta Bazlı Şeker (NBŞ) üretiminin halk sağlığı açısından ciddi sakıncalarının olması şeker fabrikalarının satışını direkt olarak halk sağlığı ile ilişki açısından son derece önemli bir gerekçe olarak karşımıza çıkmaktadır.

GEREKÇE

Türkiye'yi borç batağına sokan AKP'nin temel kaygısı savaş bütçesinin yetersizliğinden kaynaklı bütçe açıklarını özelleştirme ile kapatmayı hedeflemektir. Bilindiği üzere şeker fabrikalarının satış ihaleleri 2009 ve 2012 yıllarında iptal edilmişti. 2009 yılında yapılan ihaleler üretim şartı korunmadığı için Danıştay tarafından iptal edilirken, 2012 yılında ise dönemin Başbakanı ve halen AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından durdurulmuştu.

Daha önce Et Balık Kurumu'nun kısmen özelleştirilmesi bugün Türkiye'nin et sektöründe dışa bağımlı hale getirmiştir. Ayrıca Telekom gibi ihale bedelinin bankalardan çekilen kredilerle yapılması özelleştirmelerin gerçek amacının ne olduğuna dair tartışmaları halen sürmektedir. AKP hükümetlerinin son 15 yılda yaptığı özelleştirmeler ülke istihdamına ve üretimine bir katkı sağlamadığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık sektörlerinde yapılan özelleştirmeler de ülkenin yerli üretimine büyük darbe vurdu. Özellikle Et Balık Kurumu'nda ve süt sektöründe yapılan özelleştirmeler, bugün ülkeyi hayvancılıkta ve et üretiminde ithalatçı durumuna getirmiştir.

Süt Endüstrisi Kurumu ve TEKEL özelleştirmelerinin sonucunda hem tarımsal üretici, hem de bu alanda çalışan emekçiler büyük hak kayıpları yaşadılar. Ayrıca yapılan özelleştirmelerin bedelinde satılıp satılmadığı veya bu özelleştirmelerin birilerini zengin etmek amaçlı yapıldığına dair kamuoyunda tatmin edici bir kanaat oluşmuş değildir. Örneğin, TEKEL'in içki bölümü "değerinin altına" 290 milyon dolara satılırken, birkaç yıl sonra ihaleyi alan firma TEKEL'in içki bölümünü 2,1 milyar dolara satmıştı.

Bütün bu çelişkiler ile birlikte şeker pancarının yarattığı katma değer, kırsal kesimin kalkınması ve toplum sağlığı açısından etkileri şeker fabrikalarının önemini daha da artırmaktadır. Örneğin şeker pancarının buğdaya göre 4,4 kat ve ayçiçeğine göre 1.8 kat katma değer sağlamaktadır.

Şeker fabrikalarının bu önemine rağmen özelleştirilme kararının verilmesi, ABD merkezli 'Cargill Raporunun' ardından satışa çıkarılmış olması ayır bir tartışma konudur. Söz konusu raporda, "özelleştirme sonucunda şeker sanayine yeni yatırımların çekilmesi söz konusu olacak ve eski-atıl durumdaki kapasite yenilerek üretim sürecinde koşulabilecektir". Cargill, bu açık ifade ile şeker fabrikalarının özelleştirilmesi gerekliliğini rapor etmiştir ve şeker fabrikalarının özelleştirilme kararının bu rapordan sonra alınması bu sürece şüphe ile bakılmasına neden olmaktadır.

1986'dan beri tarımsal ürün alanında Türkiye'de faaliyet gösteren ve gıda sektöründe tartışmasız tekellerden biri olan ABD merkezli Cargill firması, Genetiği Değiştirilmiş Organizma (GDO)'lar üzerine çalışmaları ile bilinmektedir. AKP iktidarının en büyük sermaye gruplarından biri olan Ülker ile ortaklığı olan ve Nişasta Bazlı Şeker (NBŞ) üretimini gerçekleştiren firma, şeker pancarı üretiminde kotanın düşürülmesini talep etmiş ve şeker endüstrisinin değişmesi gerektiğini savunmaktadır.

Şeker fabrikalarının satılması ile ilgili olarak üzerinde durulması gereken diğer önemli hususlardan biri ise toplumsal yaşamımızda hangi şekerin daha çok var olacağı sorusu ile ilgili olarak bu sürecin doğrudan halk sağlığı ile ilgisinin olmasıdır. Çünkü ülkenin pancar üretiminden çekilmesi, şeker ihtiyacının tamamen mısırdan yapılan nişasta bazlı şekerlerden karşılamasına neden olacaktır. Dünyada NBŞ bazlı şeker üretimi gerilerken Türkiye'de ise dünya ile ters orantılı olarak NBŞ bazlı üretim % 4 büyümektedir. Fransa, Hollanda, İngiltere, Almanya gibi birçok Avrupa ülkesinde yasaklamalara gidilirken en büyük üretici ABD'de bile nişasta bazlı şeker NBŞ kotasını düşürmektedir. Türkiye'de ise NBŞ'nin kotası 2014-2015 yılında Bakanlar Kurulu tarafından kota % 30 artırılmıştır.

Bilindiği gibi genetik yapısına müdahale edilmiş mısırdan üretilen tatlandırıcıların halk sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri artık kamuoyu tarafından açıkça bilinmektedir. Mısırdan üretilen tatlandırıcıların kanser gibi birçok hastalığa olan etkileri yoğun olarak tartışılmaktadır. Bu nedenle pancardan şeker üretiminden vazgeçilmesi halk sağlığı açısından doğrudan zararlı bir etki yaratacaktır. Buna karşın şeker pancarı üretimi halk sağlığına ve doğaya pek çok faydası bulunmaktadır. Bir dekar şekerpancarı alanı, üç (3) dekar çam ormanından daha fazla oksijen sağlar. Ekolojiktir. GDO'lu yem yerine daha sağlıklı ve ucuz olan şeker pancarı küspesi kullanılabilir.

Mısır şuruplarıyla ilgili dünyada yapılan araştırmalardan öne çıkan birkaç araştırmanın sonuçlarına baktığımızda NBŞ ürünlerin sağlık açısından olumsuz çok ciddi sonuçlar doğurduğu anlaşılmaktadır.

- Nurses Healty Study, (ABD):

“88 bin 802 kadının katılımıyla gerçekleştirilen 18 yıllık takip sonucunda çay şekeri (sükroz) pankreas kanseriyle ilişkili bulunmazken, fruktozdan (mısır şurubu şekeri) zengin diyet, pankreas kanseri olasılığını istatistiksel anlamlı bir biçimde artırmaktadır.”

• Multiethnic Cohort Çalışması, (ABD):

“Hawai-Los Angeles bölgesinde yaşayanlardan 162 bin 150 kişi katılmış, 8 yıl süre ile izleme sonucunda NBS’de bol miktarda bulunan fruktozun pankreas kanseri ile istatistiksel anlamlı derecede ilişkili olduğu gösterilmiştir.”

Nişasta Bazlı Şeker ile ilgili uzman görüşleri

Prof. Dr. Bingür Sönmez

Kalp Ve Damar Cerrahisi Profesörü

“Keşke annelerimiz çocuklarımıza evdeki beyaz şekerden, pancar şekerinden tatlılar yapabilseler. Çocuğunuzun önüne koyduğunuz kahvaltıdan başlayarak reçelinden gofretinden, bisküvisinden tutun, herşeyin içinde mısır şurubu var. Bu çok ciddi, kanserojen, çok ciddi patolojik damar sertliği yapıcı, ciddi diyabete zemin hazırlayan, ciddi büyüme hormonunu bloke eden bir musibet gerçekten”.

Prof. Dr. Canan Karatay

İstanbul Bilim Üniversitesi Eski Rektörü Ve İç Hastalıkları Ve

Kardiyoloji Ana Bilim Dalları Öğretim Üyesi

“Bu zehri lütfen ülkemize sokmayalım. Nişasta bazlı şekerler normal şekerden 10 kat daha fazla zararlıdır. Kalp krizi, felç, kanser, Alzheimer, şeker hastalığı gibi hastalıkları 10 kat daha hızlı bir şekilde başlatır. Eğer bu toplumu yok etmek istiyorlarsa o zaman ithal edebilirler. Zararlı şeker dünya azaltıyor, biz arttırıyoruz. Bakanlara da sesleniyorum. Bizim çiftçilerimize ve köylülerimize pancar ektirmiyorlar. Ona destek olmuyorlar. Ama yurt dışındaki firmalara da destek olmasınlar. Ayıptır, günahtır diyorum”.

Ahmet Maranki

Kozmik Bilim Ve Stratejik Araştırmalar Uzmanı

“Yüksek fruktozlu mısır şurubu son yıllarda en yaygın kullanılan şeker kaynaklarından biri haline geldi. Fruktoz şurubunun kullanımı arttıkça, kilo sorunu da global bir tehlikeye önüştü. Fruktoz şurubu normal şekere oranla daha ucuz. Bu nedenle gazlı kolalı meşrubatlardan paketlenmiş atıştırmalıklara, baklavalardan dışarıdan aldığınız sütlü tatlıların önemli bir bölümüne ve hatta reçellere kadar pek çok gıdaya bu yeni şeker ekleniyor. Fruktoz şurubundaki şeker kana çok hızlı karışıyor. Kendinizi kısa bir süre sonra aç hissetmenize yol açan bazı hormonal ve kimyasal sistemleri tetikliyor.

Bunların en önemlisi ve en tehlikelisi de insülin salgısının çok ama çok artması.”

Amerikalı Tıp Uzmanı, Yazar

Dr. Mark Hyman

“Şeker Endüstrisi, glikoz şurubu için normal şekerden farkı yok dese de bu endüstrilerini ayakta tutmak üzerine sıkça kullandıkları bir slogan. Glikoz şuruplarının vücut tarafından işlenişi normal şeker ile aynı şekilde değil. “

Halk sağlığı ile birlikte diğer bütün etkenlerin hesaba katılmadan Özelleştirme İdaresi Başkanlığı’nın (ÖİB) özelleştirme nedeni “kurumların verimliliğinin sağlanması” izahatı aslında hiç gerçekçi olmadığı bilinmektedir. Çünkü sektörel bazda baktığımızda ortaya çıkan sonuçlar bunun böyle olmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü pancardan elde edilen şeker sektörü 3 milyar doları aşan bir katma değer yaratmaktadır. Türkiye’nin yıllık şeker ihtiyacı yaklaşık 3 milyon ton civarında iken, şeker pancarı fabrikaları yılda yaklaşık 2,3 milyon ton üretim yapabilmektedir.

Türkiye’nin şeker fabrikalarının satışı, pancar üreticisine, melasçıya, süt üreticisine, damızlık sığır yetiştiricisine, şeker işçisine, köylüye ve toplam olarak şeker sektörüne nasıl bir yarar sağlayacak sorusu cevapsız bir şekilde ortada durmaktadır.

Şeker üretimin azalması veya bazı fabrikalarının görev zararının oluşması tek başına şeker fabrikaların problemi değildir. Bu durum AKP hükümetlerinin bir bütün olarak yürütmüş olduğu tarım politikasından kaynaklanmaktadır. Kaldı ki bazı kurumlarda görev zararını ortaya çıkması söz konusu kurumların özelleştirilmesini gerektirilmemektedir. Örneğin yıllardır SGK’nın görev zararının olması bu kurumun tasfiye edilmesini gerekli hale getirmektedir. Çünkü KİT veya diğer kamu kurumları temel olarak kar amacından öte kamusal yararlılık ilkesince faaliyetlerini sürdürmektedirler. Kaldı ki AKP hükümetleri ile birlikte şeker pancarı üretimine getirilen kotalar şeker üretimin azalmasında en önemli etkeni oluşturmaktadır. Şeker pancarına uygulanan kotalar neticesinde; Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, Türkiye’de 2003 yılında 460 bin çiftçi şeker pancarı tarımı yaparken 2017 verilerine göre yüzde 77 kayıpla 105 bine gerilemiştir. Üretici sayısındaki düşüş, paralel olarak pancar üretim alanlarında da daralmaya sebep olmuştur. 1998 yılında yaklaşık 5 milyon 45 bin dekar olan pancar ekim alanı, 2017 yılında yüzde 33’lük bir düşüşle yaklaşık 3 milyon 392 bin dekara gerilemiştir.

Bunun sonucunda, şeker pancarı üreticilerinin % 75’i pancar üretiminden uzaklaştırılmış, 16 yılda 368 bin çiftçi pancar üretiminden kopartılmıştır. Uluslararası Şeker Birliği verilerine göre

Türkiye'nin şeker üretimi 2010'dan beri geriliyor. 2010 yılında Dünya piyasası içinde % 1,7'den % 1,3'e geriledi. 2010 yılında 59 bin ton ihraç fazlası veren Türkiye, 2016 yılında ise 40 bin ton şeker ithal etmek zorunda kalmıştır. Bütün bu uygulamalar neticesinde, AKP'nin iktidarda olduğu son 15 yılda şeker pancarıyla uğraşan çiftçi sayısı 460 binden 105 bine gerilemiş, pancar ekim alanları da yüzde 33 oranında daralmış, şeker fabrikalarında çalışan işçi sayısı 18 bin 800'den 8 bin 100'e düşmüştür. 2002 yılında 237.4 milyon TL kar açıklayan Türkşeker A.Ş., 2013 yılına kadar karını sürdürürken, AKP'nin uyguladığı politikalar neticesinde üretici ve üretim alanlarındaki daralma ve personel sayısının düşmesi sonucu 2016 yılında 76.5 milyon TL zarar açıklamıştır.

Şeker fabrikalarının satılması zaten bitme noktasında olan hayvancılığa aynı zamanda vurulan bir darbedir. Çünkü şeker pancarı küspesi en ucuz hayvan yemlerinden birisidir. Bilindiği gibi hayvancılıkta girdi maliyetlerinde yem önemli bir yer tutmaktadır. Şeker pancarı küspesinin maliyetinin az olması nedeniyle hayvancılık yapanlar için hayati önem taşımaktadır. Diğer bir önemi ise, şeker pancarı ekiminden sonraki yıllarda, aynı araziye ekilen diğer ürünlerin kaliteleri iyi, yıllık ürün toplamı daha fazla olmaktadır. Dekara (doğal) 4 kg saf fosfat, 15 kg potas sağlar. Kendisinden sonra ekilen buğday ve arpa verimliliğini % 20 arttırdığı bilinmektedir.

Şeker fabrikalarının özelleştirilmesi sanayide, tarımda ve hayvancılıkta üretimi zayıflatırken, ithalatla birlikte Türkiye'nin dışa bağımlılığını da artıracaktır. Bir yandan şekerpancarı üretimine kota getirilmesi, öte yandan çiftçinin üretimini sürdürememesi sonucu ortaya çıkacak olan şeker açık, hayvancılık ve diğer tarımsal ürünlerde olduğu gibi ithalatla kapatılacaktır. Bu süreçte ucuz üretim yaptığı bahanesiyle nişasta bazlı şekerlere tanınan ayrıcalıklar sürdürülecek, sanayide kullanılan şekerler tamamen mısırdan elde edilen şekerlere dayandırılacaktır. Oysa özelleştirilecek fabrikaların toplam pancar işleme kapasitesi yılda 8 milyon 603 bin ton olup bu miktar, Türkiye Şeker 'in toplam kapasitesinin yüzde 66'sına denk gelmektedir.

Şeker pancarı üretimi kırsal kalkınma için son derece önemli etkidir. Özelleştirme adı altında yapılacak satışla birlikte kent ile kırsal bölge arasındaki gelir dağılımındaki eşitsizliği daha da derinleştirecektir. Bu nedenle kırsalda düşecek istihdam bağlı olarak da kırdan kente göç de hızlanacaktır.

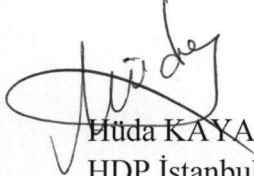
Yaklaşık 350 bin çiftçi ailesi şeker pancarı üretiminden geçimini sağlamaktadır. Özelleştirme sonucunda Türkiye şeker fabrikalarına pancar satan üreticilerin % 71'i artık pancar üretemez duruma düşeceklerdir. Şeker pancarından şekerin yanında, etil alkol, ispiro ve hayvan yemi (melaz) elde edilmektedir. Yan ürünleriyle de şeker endüstrisi büyük bir istihdam kaynağıdır. Şeker fabrikalarının özelleştirilmesi durumunda, aile bireyleriyle birlikte sayıları 2 milyonu aşan şeker pancarı ve yan ürünlerinden geçimini sağlayan üreticiler, ciddi sıkıntılarla karşı karşıya kalacaklardır. Milyonlarca kişiye doğrudan ve dolaylı olarak geçim imkânı veren sektör AKP'nin yanlış politikalarıyla bu noktaya gelmiştir. Yapılacak olan bu özelleştirme ile şeker üreticisine, işçisine, taşıyıcısına, besicisine, kozmetik ve ilaç sektöründen yem sektörüne, biyoetanol sektörüne kadar geniş bir kesime büyük darbe vuruluyor. Bununla birlikte özelleştirilecek fabrikalarda bugün çalışmakta olan 4410 işçi ve memur, özelleştirme sonrasında önemli hak kayıplarına uğrayacak, işçileri sendikasılaştırırken sendikaları da zayıflatacaktır.

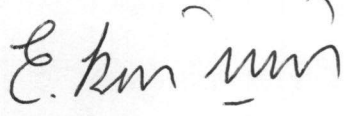
Son olarak bilinmelidir ki, bu şeker fabrikaların özelleştirilmesi, insan sağlığına ilişkin zararları bilinen NBS sektörünün kısa sürede büyümesini sağlarken pancar şekeri üretimi azaltarak, çok sayıda çiftçimizin ve tarım alanlarımız üretim süreçlerinin dışında kalmasına neden olacaktır. Bilindiği üzere şişmanlık ve obeziten, tüm dünyada çocuk ve erişkinleri etkileyen, son yıllarda sıklığı giderek artan ve endişe duyulan önemli bir halk sağlığı sorunu haline gelmiştir. Türkiye'de ise yapılan son araştırmalarda obez ve diyabetli sayısının kadınlarda yüzde 34, erkeklerde ise yüzde 107 oranında arttığı, gerekli önlem alınmadığı takdirde önümüzdeki 10 yıl içinde toplumun önemli kısmının obez olması ihtimali yüksek olacağı öngörülmektedir. Bu durumu etkileyen en önemli etkenin NBS ürünlerin toplumsal tüketim alanında her geçen gün daha da geniş yer alması olarak ifade edilmektedir. Türkiye'nin bu tutumuna karşın Avrupa ülkelerinde bu konuda daha önleyici roller üstlenilmektedir. Avrupa ülkeleri NBS kotaları ortalaması yüzde 1-2 iken ülkemizde yüzde 10 olarak belirlenen NBS kotasının sürekli artırılması pancar şekeri üretiminde daralmaya neden olmaktadır. Yine Avrupa'da kişi başına düşen 1,5 kg tatlandırıcı miktarı ülkemizde ne yazık ki 6 kilogramın üzerine çıkmıştır. Özellikle NBS bazı ürünlerin etkisiyle özellikle obezite sorununun çağımızın en önemli sorunu olduğu ve olacağı ilgili kurumlar tarafında sürekli dile getirilmektedir. Ve şeker fabrikalarının satılması sonucu şeker pancarı üretimin azalması Türkiye'de bu sorunun boyutları ciddi bir noktaya ulaşacağını tahmin etmek hiç de zor olmayacaktır.

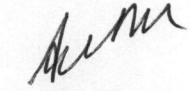
Bütün bu nedenlerden dolayı şeker fabrikalarının özelleştirme konusunun bütün yönleriyle ele alınması sektörün toplumsal kalkınma etkisi ve halk sağlığı ile ilgili boyutların tespit edilmesi ve önlemlerin alınması amacıyla Meclis Araştırması açılması için gereğini arz ve talep ederim.

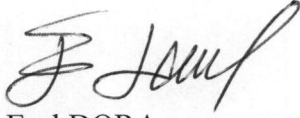

Mehmet Emin ADIYAMAN²
HDP Iğdır Milletvekili

Garo PAYLAN
HDP İstanbul Milletvekili

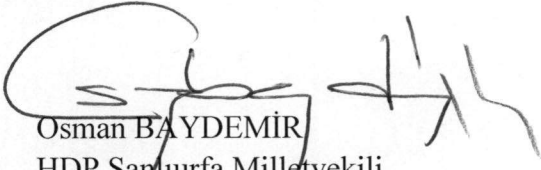

Hüda KAYA
HDP İstanbul Milletvekili

Ertuğrul KÜRKÜ
HDP İzmir Milletvekili

Ayhan BİLGİN
HDP Kars Milletvekili

Erol DORA
HDP Mardin Milletvekili

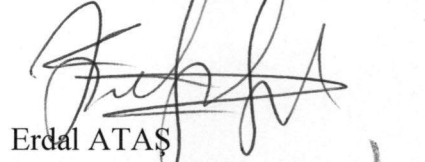

Kadri YILDIRIM
HDP Siirt Milletvekili

Osman BAYDEMİR
HDP Şanlıurfa Milletvekili

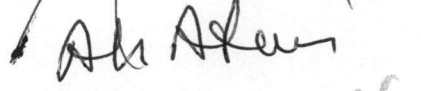

Leyla BİRLİK
HDP Şırnak Milletvekili

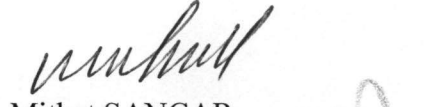

Alican ÖNLÜ
HDP Tunceli Milletvekili

Celal DOĞAN
HDP İstanbul Milletvekili⁴

Erdal ATAŞ
HDP İstanbul Milletvekili⁶

Müslüm DOĞAN
HDP İzmir Milletvekili⁸

Ali ATALAN
HDP Mardin Milletvekili¹⁶

Mithat SANCAR
HDP Mardin Milletvekili¹²

Dilek ÖCALAN
HDP Şanlıurfa Milletvekili¹⁴

Aycan ERMEZ
HDP Şırnak Milletvekili¹⁷

Lezgin BOTAN
HDP Van Milletvekili¹⁹

Bedia ÖZGÖKÇE ERTAN
HDP Van Milletvekili

Nadir YILDIRIM
HDP Van Milletvekili